

Сучасна українська літературна мова

Збірник вправ і тестів

Навчальний посібник

*Рекомендовано Вченою радою
Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова
Протокол №9 від 19 травня 2011р.*

Тернопіль
Навчальна книга – Богдан

УДК 811.161.2
ББК 80.Укр
С 30

Авторський колектив:

Семеренко Ганна Василівна,
Литвин Любов Петрівна, Кавера Наталія Вікторівна,
Алтицева Леся Юріївна, Грипас Оксана Юріївна.

Рецензенти:

Городенська К.Г., доктор філологічних наук, професор,
завідувач відділу граматики Інституту української мови
НАН України

Гальона Н.П., кандидат філологічних наук,
професор кафедри української мови
інституту української філології НПУ ім. М.П. Драгоманова

С 30 **Сучасна українська літературна мова.** Збірник вправ і
тестів: Навчальний посібник / Г.В. Семеренко, Л.П. Литвин,
Н.В. Кавера та ін. — Навчальна книга — Богдан, 2012. — 232 с.

ISBN 978-966-10-2536-2

Збірник вправ, практичних завдань і тестів з морфології
входить до науково-методичного комплексу забезпечення курсу су-
часної української літературної мови.

Збірник може бути використаний у навчальному процесі за-
гальноосвітніх навчальних закладів: коледжів, ліцеїв, гімназій, шкіл
(класів) з поглибленим вивченням української мови, профільних
класів.

Для студентів вищих навчальних закладів денної, заочної,
екстернатної та дистанційної форм навчання, післядипломної освіти.

УДК 811.161.2
ББК 80.Укр

ISBN 978-966-10-2536-2

© Навчальна книга — Богдан,
майнові права, 2012

Передмова

Посібник входить до науково-методичного комплексу забезпечення курсу сучасної української літературної мови для студентів вищих начальних закладів з розділу морфології.

Вправи й тести, що пропонуються у збірнику, відповідають типовій навчальній програмі з сучасної української літературної мови, носять системний характер, ґрунтуються на принципі розгляду морфології як цілісної структури, де всі частини мови перебувають у тісному взаємозв'язку.

Автори орієнтують студентів на творчу самостійну роботу, тому збірник містить вправи різної складності, при виконанні яких студенти зможуть якнайкраще осмислити теоретичний матеріал, виробити навички його практичного застосування.

Матеріал дібрано з кращих зразків художніх творів письменників України та української діаспори, залучено твори з публіцистичного, наукового та розмовного стилів. Значна частина вправ укладена не на основі ізольованих речень, а зв'язних текстів, читання та аналіз яких сприятиме опануванню й усним літературним мовленням. Крім того, усі тексти й окремі речення мають пізнавальне й виховне значення.

Завдання потребують умінь узагальнювати матеріал про те чи інше мовне явище, виконувати аналіз за поданими зразками.

Посібник буде корисним студентам денної, заочної, екстернатної та дистанційної форм навчання, післядипломної освіти, усім, хто готується до практичних занять, модульних та підсумкових контрольних робіт тощо.

Збірник може бути використаний у навчальному процесі загальноосвітніх навчальних закладів: коледжів, ліцеїв, гімназій, шкіл (класів) з поглибленим вивченням української мови, профільних класів.

ІМЕННИК

Вправа 1. Прочитати текст. Знайти іменники, вписати їх групами, конкретизуючи поняття предметності: 1) назви конкретних предметів; 2) назви людей; 3) назви тварин, птахів, комах; 4) назви рослин; 5) назви явищ природи; 6) назви просторових і часових понять; 7) назви ознак, властивостей, дій, станів; 8) назви загальних абстрактних понять.

ЖИВОТВІР

Білі хмарки, стрімка вода, пекуче сонце, чорні скелі, солоний вітер, квітучі сади, барвисті квіти, духмяні трави, співучі птахи, метушлива комашня – все це животвір землі і неба, природа, що оточує людину з коліски і визначає її поступ, куди би він не був спрямований.

За що би не брався, яку би справу не починав селянин, він завжди озирався на пору року, звіряв свої прагнення і дії з погодою, природними явищами.

Сама природа, її краєвиди і явища часто формували внутрішню сутність народу. Чимало дослідників культури і побуту українців відзначали їхню мрійливість, поетичність, схильність до фантазування, вигадки, казкарства.

За В. Супруненьком

Вправа 2. Прочитати. Виписати виділені слова парами – слова з одним коренем. Підкреслити серед них іменники і довести належність цих слів до даної частини мови.

1. Шевченко росте й *розвивається* в часі, в історії, і нам ще йти і йти до його *осягнення*. Ми на вічнім шляху до Шевченка...

Тараса Шевченка *розуміємо* настільки, наскільки розуміємо себе – свій час і Україну в ньому. Але щоб краще зрозуміти його як нашого сучасника, треба повністю *осягнути* його як сучасника людей, проблем, суспільства ХІХ століття. 2. Оскільки лінію *розвитку* української культури не раз обривали і хоронили під руїнами трагічні історичні обставини, її далеко не всі могли побачити і оцінити. 3. Шевченків ідеал людини – універсальний і людський такою ж мірою, як і національний своєю чуттєвою природою.

народу, де? (*Ю.М.*). 2. Звичай робити писанки та крашанки виник у нас в Україні дуже давно. У 80-х роках ХІХ ст. при розкопках Кривушанської Могили археолог Уваров знайшов глиняні яйця. Крім того, вчені порівнювали орнаменти на посудинах, що були знайдені при археологічних розкопках, з найстарішими орнаментами писанок і довели, що звичай розмальовувати писанки походить у нас в Україні ще з передхристиянських часів (*О.Ворон.*). 3. За піснею можна вивчити історію народу. Вона створювалася поетами, ліриками та простими людьми, чії імена залишилися невідомими (*Журн.*). 4. Плине ущерть налита світлом ріка. Розсунула очерети, розлилася привільно, відтворює саму широчінь і сяйво неба, з усім живим спілкується своєю безмовною мовою. 5. А зараз все вляглося, відвирувало. Тут, у степу, куріпки пасуться темним табунцем серед снігів, щось вони там вишуковують (*О.Г.*). 6. Усі науки читаються викладачами як публічно, так і приватно, для чого два архієпископи Могила та Заборовський побудували на власні кошти кілька років тому красиву і простору будівлю з каменю. Не було жодного диспуту, на який я, коли перебував у Києві, люб'язно не запрошувався студентами (*Х.-В. Хегельмайєр*). 7. Правда з кривдою б'ються (*Н.тв.*). 8. Як будується гуцульська хата? Та так, аби в ній було добре жити – відповідь кожен гуцул (*М. Влад*). 9. І от уже слово кружляє над садом, /Дзвенить і гуде, і летить листопадом, і стелиться, й хилиться, й вихрється, й в'ється, /І в груддя збивається, й груднем зовється (*Л.П.*). 10. Пісня дзвінко співалася, шитво хутенько шилося, й понурий мельник, стоячи у дверях у млині, дивлячись та слухаючи, подумав. 11. Так сльози ллються, так котяться по личеньку біленькому (*М.В.*).

Вправа 258. Переписати, підкреслити дієслова, визначити їхній спосіб, обгрунтувати своє визначення.

1. Коли буду я навіть сивою, і життя моє піде мрякою, я для тебе буду красивою, а для когось може й ніякою. 2. І в житті, як на полі мінному, я просила в цьому сторіччі хоч би той магазинний мінімум: – Люди, будьте взаємно ввічливі! – І якби на те моя воля, написала б я скрізь курсивами: – Так багато на світі горя, люди, будьте взаємно красивими! (*Л.К.*).

3. То ж послухайте, сонце і вітре.
Перестаньте скиглити на мить!

Маю річ я до вас нехитру,
Ви послухайте, помовчіть.
Я б хотів, щоб мені ви сказали
Без брехні, без ридань і виття:
Скільки раз ви уже кохали
За своє безконечне життя? (В.Сим.)

4. Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо, горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік...
Одійдіте, недуги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті. (В.Сим.)

Вправа 259. Визначити дієслова та спосіб кожного з них. Назвати, в яких реченнях форма одного способу вжита в значенні іншого. Пояснити вживання інфінітива у значенні способових форм.

1. Мій синку, ти би менш балакав,
Сам над собою менше плакав,
На долю менше нарікав!
На шлях тернистий сам подався
І цупко по тернах подрався,-
Чого ж ти іншого чекав?
Ой напали на студента Лихо та Біда:
Неборак англійську мову Втрете вже склада.

Треться, мнеться, посміхнеться, — Не pomoже ж плач.
— І чого б я посміхався? — Злиться викладач (П. Глазовий).

2. Часом і досі ще здається мені, що зараз поклепай хто-небудь косу під моїм вікном, я зразу помолодшав би, подобрішав і кинувся до роботи. 3. Родись і вирости він не в наших умовах, з нього вийшов би великий чоловік. 4. Балакати мені будеш... Народного закону захотів! 5. Ох і влетить йому... Отаке вчинити. 6. Мамо, а чи принесли б ви мені мисочку узвару? — звернувся він до своєї матері. 7. — Слухай, батьку: Ти не можеш іти трохи швидше? (О.Довж.). 8. Повідчиняти вікна! Провітрити оселю! (М.К.). 9. Дочко, ти б нас почастувала на початок. 10. Хіба ж таки Степан мала дитина, що інако вберись, то й не впізнає (Л.У.). 11. На Музичука написали, що

П.К.	П. Козланюк
П.Кол.	П. Колесник
П.Кул.	П. Куліш
П.М.	Панас Мирний
П.П.	П. Панч
П.Поп.	П. Попович
П.Р.	П. Ребро
П.С.	П. Савченко
П.Ск.	П. Скунць
П.Т.	П. Тичина
П.У.	П. Усенко
П.Ф.	П. Филипович
П.Ч.	П. Чубинський
Р.Р.	Р. Радишевський
С.Б.	С. Будний
С.Баб.	С. Бабаєвський
С.В.	С. Васильченко
С.Голов.	С. Голованівський
С.Гордин.	С. Гординський
С.Й.	С. Йовенко
С.К.	С. Крижанівський
С.Л.	С. Литвин
Сл.	«Слово о полку Ігоревім»
С.О.	С. Охріменко
С.Ол.	С. Олійник
С.Р.	С. Руданський
С.С.	С. Скляренко

С.Т.	С. Тельнюк
С.Туд.	С. Тудор
С.Ч.	С. Чорнобривець
С.Черк.	С. Черкасенко
Т.М.	Т. Масенко
Т.О.	Т. Осьмачка
Т.Ш.	Т. Шевченко
У.К.	У. Кравченко
У.С.	У. Самчук
Ю.З.	Ю. Збанацький
Ю.Л.	Ю. Липа
Ю.М.	Ю. Мушкетик
Ю.Мих.	Ю. Михайлов
Ю.С.	Ю. Смолич
Ю.Ф.	Ю. Федькович
Ю.Ш.	Ю. Шовкопляс
Ю.Я.	Ю. Яновський
Я.Б.	Я. Баш
Я.Г.	Я. Гоян
Я.К	Я. Коменський
Я.Куп.	Я. Купала
Я.М.	Я. Мамонтов
Я.Ст.	Я. Степюк
Я.Щ.	Я. Щоголів

ЗМІСТ

Передмова	3
Іменник	4
Прикметник	25
Числівник	45
Займенник	56
Прислівник	74
Дієслово	90
Службові частини мови	135
Прийменник	136
Сполучник	143
Частка	152
Вигук	159
Тестові завдання	163-244
Тест №1. Іменник	163
Тест №2. Прикметник	177
Тест №3. Числівник	183
Тест №4. Займенник	189
Тест №5. Дієслово та дієслівні форми	193
Тест №6. Прислівник.....	200
Тест №7. Службові частини мови. Вигук	205
Ключі до тестів	215
Список умовних скорочень	220

Навчальне видання

**Семеренко Ганна Василівна, Литвин Любов Петрівна,
Кавера Наталія Вікторівна, Алтицева Леся Юріївна,
Грипас Оксана Юріївна**

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА

Збірник вправ і тестів

Навчальний посібник

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Надія Бульчак*

Обкладинка *Володимира Басалиги*

Комп'ютерна верстка *Галини Кузів*

Підписано до друку 09.12.2011. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Таймс ЕТД. Умовн. друк. арк. 13.49.

Умовн. фарбо-відб. 13.49.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців

ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48

office@bohdan-books.com, publishing@budny.te.ua,

www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-2536-2

9 | 789661 | 025362 |